

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om temporär ändring av utlänningslagen och lagen om villkor för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse för säsongsanställning

Till förvaltningsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om temporär ändring av utlänningslagen och lagen om villkor för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse för säsongsanställning (RP 36/2020 rd): Ärendet har remitterats till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för utlåtande till förvaltningsutskottet.

Sakkunniga

Skriftligt yttrande har lämnats av

- arbets- och näringsministeriet
- Regionförvaltningsverket i Södra Finland
- Norra Savolax arbets- och näringsbyrå
- Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- STTK rf
- Akava ry
- Finlands näringsliv rf
- Företagarna i Finland rf
- Centraförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- Svenska Lantbruksproducenternas Centraförbund SLC rf
- Landsbygdens Arbetsgivareförbund LAF rf
- Turism- och Restaurangförbundet rf
- Servicefacket PAM rf
- politices doktor Sanna Saksela-Bergholm.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Den 11 mars 2020 deklarerade Världshälsoorganisationen (WHO) att epidemin av den smittsamma sjukdomen covid-19, som orsakas av ett nytt coronavirus, är en pandemi. Den 16 mars 2020 konstaterade statsrådet i samverkan med republikens president att det råder undantagsförhållanden i landet på grund av coronaviruset.

Statsrådet beslutade den 17 mars att begränsa gränstrafiken endast till nödvändig pendeltrafik och annan särskilt fastställd nödvändig trafik. Enligt Gränsbevakningsväsendets preciserande tillämpningsanvisning avses med detta endast trafik som är nödvändig för försörjningsberedskapen och samhällsfunktionerna. Även andra länder runtom i världen har begränsat rörligheten.

På grund av begränsningarna är det enligt propositionen så gott som omöjligt att få tillräckligt med utländsk arbetskraft till Finland framför allt inom de branscher som behöver säsongarbetsare, alltså trädgårds- och jordbrukssektorn, naturproduktsindustrin, men också inom byggbranschen och varvsindustrin samt inom energi-, teknik-, logistik- och transportbranschen. Utskottet konstaterar att undantagsbestämmelsen bör tillämpas också inom andra branscher där det på grund av coronakrisen direkt eller indirekt uppstår uppenbar brist på arbetskraft.

För att lindra bristen på arbetskraft föreslår regeringen temporära bestämmelser med syftet att utländska arbetstagare som lagligen vistas i Finland lättare ska kunna byta arbetsplats och bransch. De föreslagna ändringarna gäller alla giltiga uppehållstillstånd, visum och säsongarbetsintyg, och även nya uppehållstillstånd, visum och säsongarbetsintyg som beviljas under rådande undantagsförhållanden. Bestämmelsen avses gälla till och med den 31 december 2020. Fortsatt arbete tillåts inom sådana branscher och uppgifter som är viktiga med tanke på försörjningsberedskapen och arbetsmarknadens funktion och som avses i kommissionens meddelande Covid-19 (2020/C 102 I/02).

Utskottet anser att de föreslagna temporära ändringarna är behövliga och viktiga. Utskottet tillstyrker lagförslagen utan ändringar men med följande kommentarer.

Tillsynen över anställningsvillkoren

Permitteringarna och uppsägningarna till följd av pandemin har slagit hårt mot bland annat turismen, hotell- och restaurangbranschen och andra tjänstesektorer. Enligt den föreslagna ändringen ska utländska arbetstagare som kommit för att utföra arbete av den typen tillfälligt ha möjlighet att fortsätta arbeta inom de branscher med brist på arbetskraft som definieras i propositionen. Utskottet anser att den föreslagna ändringen är ett lämpligt och viktigt sätt att underlätta tillgången på arbetskraft. Samtidigt uttrycker utskottet oro över hur de utländska arbetstagarnas rättigheter ska tillgodoses.

Utskottet påpekar att det under det temporära förfarandet inte ska göras någon förhandskontroll av anställningsvillkoren, eftersom arbets- och näringscentralen inte på normalt sätt granskar vilken situation som råder i det företag som erbjuder arbetet eller hur företaget åtar sig att iaktta mi-

Utlåtande AjUU 3/2020 rd

nimikraven på anställningsvillkor. Iakttagandet av anställningsvillkoren kan således övervakas bara i efterhand, vilket enligt utredning blir en utmaning i fråga om utsatta utlänningar, särskilt i de fall där utlänningen inte känner till sina rättigheter och är rädd för att gå miste om sin uppehållsrätt. Under coronakrisen betonar utskottet behovet av en effektiv tillsyn för att garantera arbetstagarna trygga förhållanden (bl.a. boendeförhållanden) och för att se till att deras rättigheter tillgodoses. För att tillsynen ska kunna genomföras är det viktigt att så tydligt som möjligt fastställa vilka uppgifter och sektorer de föreslagna undantagsbestämmelserna gäller. Samtidigt vill utskottet under 2021 delges ett sammandrag av tillsynen över säsongsarbetare.

Utskottet konstaterar att möjligheten att byta bransch och arbetsgivare också kan förbättra utländska arbetstagares möjligheter att försäkra sig om sina anställningsvillkor och sin ekonomiska ställning. Trots detta framhäver utskottet behovet av en effektivare tillsyn över anställningsvillkoren under undantagsförhållandena.

En förutsättning för beviljande av fortsatt uppehållstillstånd för utländska arbetstagare är att försörjningen har varit tryggad under det föregående tillståndet (förvärvsinkomst minst 1 236 €/mån.) och att försörjningen ska vara tryggad även i fortsättningen. På grund av de här försörjningsvillkoren har utlänningar som permitterats eller blivit arbetslösa sannolikt svårt att uppfylla villkoren för fortsatt tillstånd. I den exceptionella situationen till följd av coronaviruset bör detta beaktas vid handläggningen av ansökningar om fortsatt tillstånd.

Avslutningsvis

Utskottet anser att de åtgärder som föreslås i propositionen är viktiga och nödvändiga delreformer för att lindra arbetskraftsbristen och underlätta utländska arbetstagares ställning i den här krissituationen. Det behövs snabbt ytterligare åtgärder också för att öka den inhemska arbetskraftens rörlighet och för att få inhemsk arbetskraft till branscher som lider brist på arbetskraft. Här rör det sig till exempel om säsongsarbete inom primärproduktionen i syfte att trygga livsmedelsförsörjningen. Utskottet anser det vara viktigt att också utreda om personer som vistas i landet utan rätt att arbeta kan få möjlighet att arbeta inom branscher som lider av arbetskraftsbrist.

Enligt 14 § i lagen om villkoren för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse på grund av forskning, studier, praktik och volontärarbete (719/2018) är studerandes rätt att arbeta begränsad på så sätt att arbetsmängden utjämnas till i genomsnitt 25 timmar per vecka under den tid då egentlig undervisning ordnas vid läroanstalten. Heltidsarbete är tillåtet när ingen egentlig undervisning ordnas vid läroanstalten. Rätten att arbeta är inte begränsad i fråga om arbetsuppgifter eller bransch. Utskottet påpekar att det i propositionen inte föreslås några ändringar i den här bestämmelsen. Utskottet föreslår att förvaltningsutskottet utreder om också bestämmelserna om studerandes rätt att arbeta och studiesociala förmåner behöver ändras temporärt.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet föreslår

att förvaltningsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande AjUU 3/2020 rd

Helsingfors 6.4.2020

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Anna Kontula vänst
medlem Kim Berg sd
medlem Tuomas Kettunen cent
medlem Terhi Koulumies saml
medlem Rami Lehto saf
medlem Niina Malm sd
medlem Hanna-Leena Mattila cent
medlem Anders Norrback sv
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Arto Satonen saml
medlem Ruut Sjöblom saml
medlem Riikka Slunga-Poutsalo saf
medlem Sofia Virta gröna
ersättare Hussein al-Tae sd
ersättare Noora Koponen gröna
ersättare Veikko Vallin saf
ersättare Juhana Vartiainen saml.

Sekreterare var

utskottsråd Marjaana Kinnunen.

Utlåtande AjUU 3/2020 rd Avvikande mening

AVVIKANDE MENING

Motivering

Vi sannfinländare i utskottet menar att det är viktigt att se till att arbetet fortsätter i Finland och att i synnerhet de för försörjningsberedskapen kritiska branscherna får den arbetskraft de behöver. Likaså anser vi att det är motiverat att man strävar efter att göra det möjligt för alla personer som för närvarande bor och lagligen vistas i Finland att arbeta för att försörja sig själva under krissituationen.

Vi ställer oss bakom propositionen till den del att den som har uppehållstillstånd för arbetstagare trots sektorsbegränsningar kan ta sig an uppgifter som är viktiga med tanke på försörjningsberedskapen; till exempel de som permitterats inom restaurang- eller turismbranschen kan arbeta inom jordbruket. Men inom en del av de branscher som anges i motiveringen till propositionen och i punkt 3 i utskottets utlåtande har arbetet minskat till följd av coronaepidemin. Samarbetsförhandlingar har inletts eller kommer att inledas inom dessa branscher under den fortsatta epidemin. Därför vore det en motiverad ambition att säkerställa att det till branscher där det finns många permitterade eller uppsagda arbetstagare som redan är bosatta i Finland inte tas in "ersättande" arbetskraft från utlandet, och att de som redan är bosatta i Finland sysselsätts först. Den första punkten i förteckningen i stycke 3 på sidan 4 i propositionen bör ändras till "1) jordbruket, pälsnäringen, trädgårdsnäringen och fiskerinäringen".

Punkt 6 i utskottets förslag till utlåtande är problematisk i och med att där sägs att den föreslagna ändringen ska bygga på utlänningarnas möjlighet att garantera sin uppehållsrätt och trygga sin försörjning. Målet bör vara att se till att arbetet kan fortsätta inom branscher som är viktiga med tanke på försörjningsberedskapen. Regeringen bör påpeka att utländska arbetstagare som berörs av propositionen inte ska anställas av företag som samtidigt permitterar eller säger upp sina nuvarande arbetstagare. Regeringen bör förhindra att coronakrisen utnyttjas för att dumpa arbetsvillkoren och ersätta finländska arbetstagare med billig utländsk arbetskraft. Regeringen bör också tydligt säga ut att man kommer att ingripa mot sådant med hård hand. Motiveringen bör kompletteras med att en arbetstagare som omfattas av prövningen av tillgången på utländsk arbetskraft i normala situationer inte kan anställas av ett företag som med hänvisning till coronakrisen har permitterat eller sagt upp arbetstagare.

Regeringen bedömer att lagens ikraftträdande potentiellt kommer att öka utbudet av arbetskraft med totalt tiotusentals personer, men att man i praktiken kan vänta sig att sysselsättningseffekten kommer att stanna på några hundra personer. Åtgärderna enligt propositionen är alltså inte ens delvis tillräckliga för att lösa bristen på arbetskraft inom de branscher som är kritiska med tanke på försörjningsberedskapen.

Det är väntat att det inte kommer att bli möjligt att skyndsamt få arbetskraft från utlandet, eftersom ursprungsländerna inte nödvändigtvis låter sina medborgare lämna landet eller de länder som finns på vägen hit inte tillåter genomresa. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid att personer som anländer från utlandet har beordrats i karantän i två veckor, vilket enligt propositionen (s. 5) också gäller personer som kommer för att arbeta. Utifrån propositionen förblir det oklart hur karan-

Utlåtande AjUU 3/2020 rd

Avvikande mening

tänen för dessa personer ska genomföras och vem som ska svara för kostnaderna för den. Det finns inga kostnadsberäkningar och det har inte anvisats anslag för ändamålet i tilläggsbudgeten till den del kostnaderna ska betalas av staten. Det skulle vara ett villkor för att resa till Finland att de som söker arbetstillstånd genomgår coronatestning i ursprungslandet. Resurser eller anslag finns inte heller för detta ändamål.

"Till den del det trots begränsningarna i gränstrafiken anländer arbetskraft från utlandet, kan också dessa efter karantänen arbeta inom alla ovan nämnda branscher oberoende av tillståndstyp", anser regeringen i propositionen. Samtidigt står det (s. 5—6): "I kommissionens meddelande (2020/C 102 I/02) konstateras att de tillfälliga restriktionerna för icke nödvändiga resor inte bör gälla personer som har en nödvändig funktion eller ett nödvändigt behov. Sådana är... personer i behov av internationellt skydd eller av andra humanitära skäl, med respekt för principen om non-refoulement." Det är med andra ord tänkbart att säsongarbete skulle kunna användas som förväxling för ogrundad invandring och humanitär invandring. Likaså är det tänkbart att personer som redan blivit coronasmittade söker sig till Finland som säsongarbetare för att få tillgång till vår hälso- och sjukvård. Det skulle också vara mycket svårt att under en fortsatt kris återsända vem som helst som kommit till landet under den pågående krisen.

Vi påpekar att de gällande reserestriktionerna har en stark grund som är nödvändig med tanke på folkhälsan. Restriktionerna ska ses mot bakgrund av hur nödvändig rörligheten är. Särskilt nu då samarbetsförhandlingarna i syfte att permittera eller säga upp arbetstagare omfattar fler än 357 000 arbetstagare enbart i anmälningsskyldiga företag med minst 20 arbetstagare, är det befogat att anta att behövliga arbetstagare finns att tillgå i synnerhet inom branscher som inte kräver utbildning genom att man sysselsätter inhemska arbetslösa eller permitterade. Att bevara arbetstillfällen och hitta arbete för dem som permitterats eller sagts upp i hemlandet ska också i övrigt komma på andra plats bland regeringens prioriteter, genast efter målet att skydda medborgarnas liv och hälsa under coronaepidemin.

Torsdagen den 2 april föreslog sannfinländarna att regeringen skyndsamt vidtar lagstiftningsåtgärder för att göra det möjligt för arbetstagare som på grund av epidemin permitterats eller sagts upp att utföra säsongbetonat arbete under 2020 inom branscher som är kritiska med tanke på försörjningsberedskapen utan att den förmån som betalas på grund av uppsägningen eller permitteringen blir lidande. Denna åtgärd gör det å ena sidan möjligt att få språkkunnig arbetskraft till kritiska branscher betydligt snabbare, utan dröjsmål och kostnader som orsakas av byråkratin kring inresa och två veckors karantän, och å andra sidan att trygga försörjningen för tusentals finländare som berörs av uppsägningar eller permitteringar. Vi vill att regeringen vidtar omedelbara åtgärder för att bereda och sätta den föreslagna lagstiftningen i kraft så snart som möjligt och vi stöder regeringen i detta arbete på alla sätt.

Avvikande mening

Vi föreslår

att förvaltningsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande AjUU 3/2020 rd
Avvikande mening

Helsingfors 6.4.2020

Rami Lehto saf
Riikka Slunga-Poutsalo saf
Veikko Vallin saf